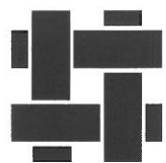

Arkeologisk utredning i Täby kyrkby

Arkeologisk utredning 1993 i Täby kyrkby,
Täby socken och kommun

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM
Länsmuseibyrån

Rapport 1994:2

Arkeologisk utredning i Täby kyrkby

Rapport 1994:2

© Stockholms läns museum / Läns musei byrå, Margareta Backe

STIFTELSEN STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Läns musei byrå Box 6176 102 33 Stockholm

Tel 08 - 690 69 60 Fax 08 - 32 32 72

Besöksadress: Klarahuset, Torsgatan 32

Innehåll

Sammanfattning och förslag till åtgärder.....2

Bakgrund.....4

Syfte och metod.....4

Topografi och fornlämningsmiljö.....4

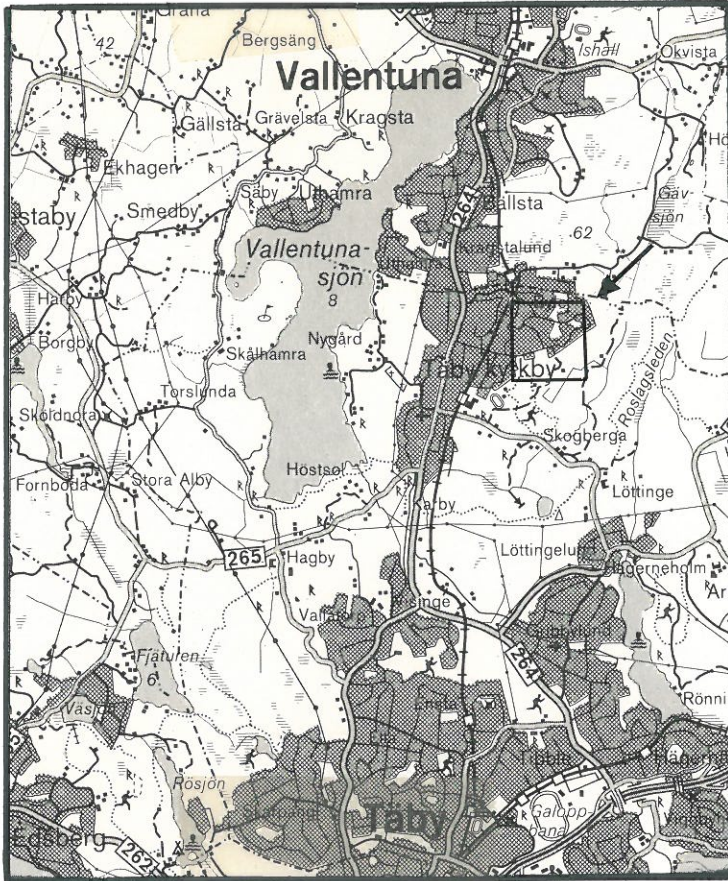
Arkiv- och kartstudier.....6

Specialinventering.....6

Fosfatkartering.....6

Källor och litteratur.....9

Tekniska och administrativa uppgifter.....9

Karta 1. Utredningsområdets läge markerat på Blå kartan: 106 Stockholm, Skala 1:100 000

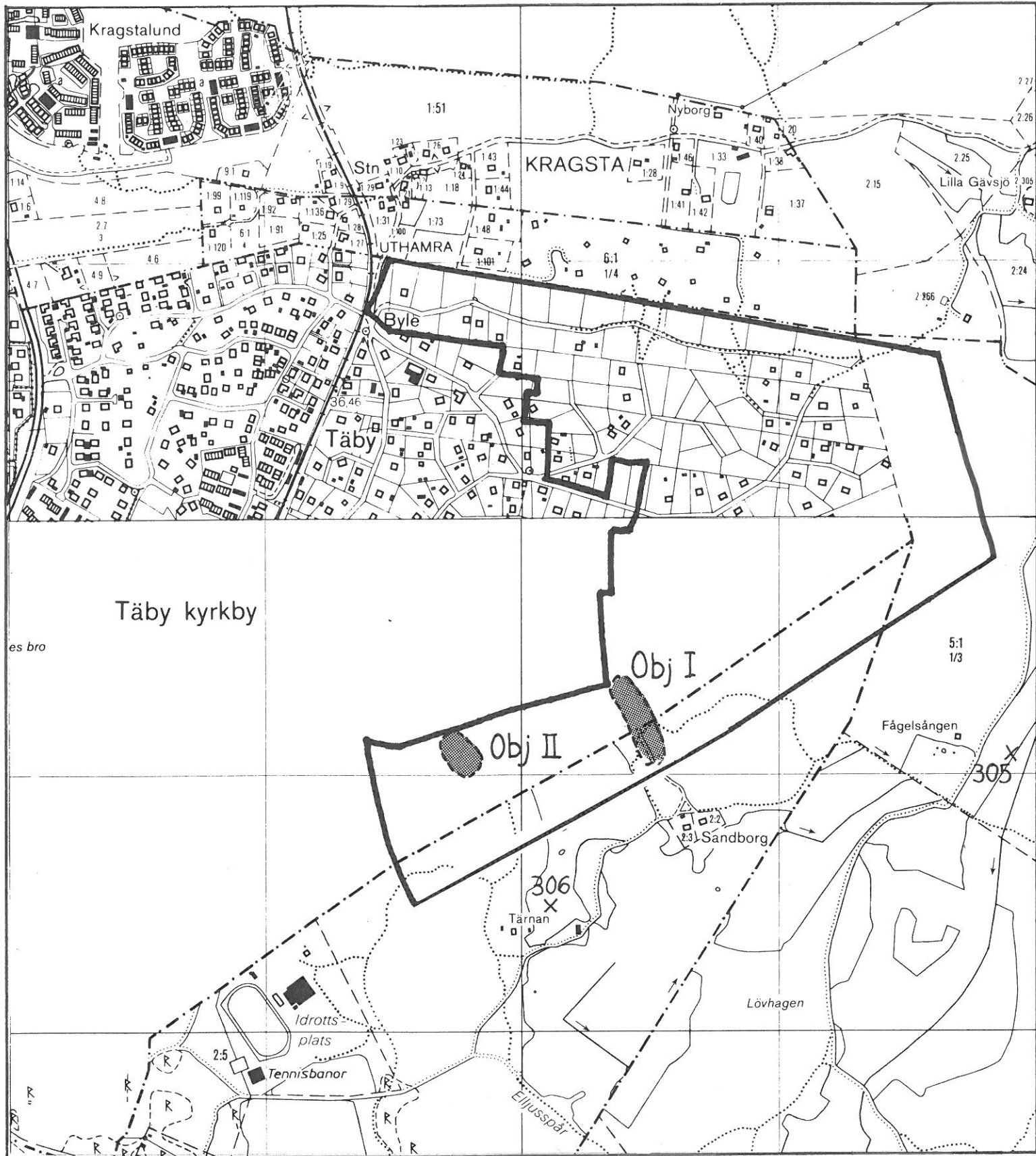
Sammanfattning och förslag till åtgärder

Inför kommunens planer på att upprätta en fördjupad översiktsplan för nordöstra kyrkbyn, Täby socken och kommun, Uppland, har Stockholms läns museum på uppdrag utfört en arkeologisk utredning. Syftet är att ta reda på om fast fornlämning ligger inom planområdet.

Vid arkiv- och kartgenomgång har inga indikationer på fast fornlämning inom utredningsområdet iakttagits.

Boplatsindikerande fynd från stenålder är gjorda i omgivningarna och vid specialinventeringen påträffades två områden som utifrån sina topografiska kriterier utgör bra boplatslägen, objekt I respektive II (se karta 2). Därför genomfördes fosfatkartering i båda områdena dock utan några boplatsindikerande värden.

Utifrån detta är det utredarens bedömning att det inte föreligger några hinder ur arkeologisk synpunkt för vidare exploatering i området.

Karta 2. Utredningsområdet med objekt framkomna vid specialinventeringen (raster). Utdrag ur ekonomiska kartans blad 101 9f Täby samt 111 Of Vallentuna. Skala 1:10 000.

Bakgrund

Stockholms läns museum har under oktober-november 1993 utfört en arkeologisk utredning inom nordöstra kyrbyn i Täby socken och kommun, Uppland. Orsaken är att kommunen har för avsikt att upprätta en fördjupad översiktsplan för området. Uppdragsgivare är Täby kommun. Planområdet omfattar ca 0,7 km².

Syfte och metod

Utredningens syfte är att fastställa om fast fornlämning finns inom det planerade området och sålunda om dessa kan komma att beröras av eventuella exploateringar. Arbetet omfattar momenten arkiv- och kartstudier, upprättande av historiska kartöverlägg, specialinventering samt fosfatkartering.

Arkiv- och kartstudier omfattar en genomgång av Antikvariskt-topografiska arkivet (ATA) och Fornminnesregistret vid Riksantikvarieämbetet.

Topografi och fornlämningsmiljö

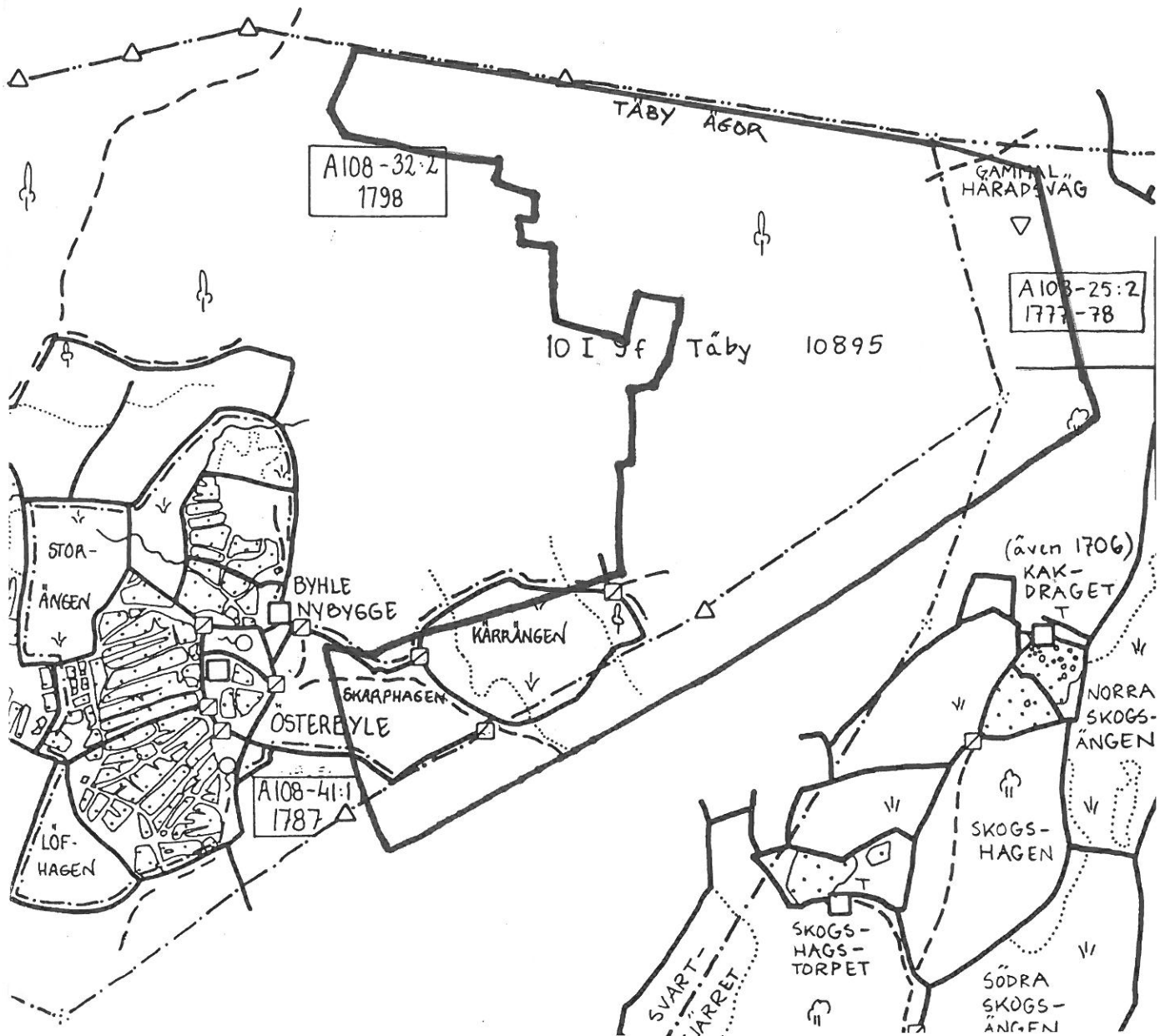
Utredningsområdet ligger i Täby sockens norra skogsklädda del. Området är kuperat och består till större delen av hållbunden moränmark med instickande lerfyllda sprickdalar. Nivåerna i området varierar mellan 30-45 m ö h, vilket ger vid handen att dessa partier legat exponerade vid en havsstrand fram till slutet av stenåldern (omkring 2000 f Kr).

Riksantikvarieämbetet har vid två tillfällen utfört inventering av fornlämningsbeståndet i Täby socken. Den första på 1940-talet med en revidering 1981. Inom och i utredningsområdets omedelbara närhet finns ingen fornlämning registrerad. Ca 500 m SV härom finns bevarade gravfält, bosättningar och odlingslandskap från järnålder och omkring en km V om utredningsområdet ligger Jarlabankes bro med sina runstenar bevarade. Omkring 150 m S respektive 350 m SV om utredningsgränsen är lösfynd av stenålderskaraktär tillvaratagna. Det ena är en flintyx (Raä nr 305) funnen 1932 i en upplöjd åker intill torpet Fågelsången (ATA dnr 4547/1939, nr 1). Det andra fyndet utgörs av en grönstensyx (Raä nr 306) funnen under plöjning av åker intill torpet Tärnan (ATA dnr 4547/1939, nr 2).

Lösfynden pekar på att bosättning funnits i omgivningarna redan under stenålder. Däremot får platsen under järnålder karaktär av utmark både ur arkeologisk och topografiskt synvinkel.

TECKENFÖRKLARING

	åker
	ödeåker
	område med rösen
	äng
	skog
	myrmark
	sjö
	bygräns
	sockengräns
	häradsgrens
	underordnad gräns
	hägnad
	väg
	vattendrag
	bro
	markslagsgräns åker - äng
	markslagsgräns äng - skog
	bebyggelse
	gård, torp
	T torp
	BT båtsmanstorp
	DT dragontorp
	ST soldattorp
	BS backstuga
	lada
	ödetomt
	kyrka

Karta 3. Historiskt kartöverlägg över Byle by i skala 1:10 000.

Arkiv- och kartstudier

Genomgången av ATA (Antikvariskt Topografiska Arkivet) gav inget speciellt av värde inför specialinventeringen av utredningsområdet. De mest intressanta uppgifterna härifrån bestod av information om de ovan nämnda lösfynden i omgivningarna (ATA dnr 4547/39).

Historiskt kartöverlägg är upprättat av antikvarie Ylva Othzén, Länsstyrelsen i Stockholm län (se karta 3). Av denna kan utläsas att utredningsområdet ligger i utmarksläge mellan byarna Skogberga, Prästgården samt Österbyle. Av dessa är Skogberga och Prästgården förhistoriska enheter markerade med gravfält medan Österbyle saknar fornlämningar.

Österbyle omtalas första gången omkring 1500 som "...et torp Östra Bola" (Ståhl 1945:59), vilket kan tolkas som att enheten är etablerad under medeltid.

Specialinventering

Vid specialinventeringen påträffades inga säkra fornlämningar. I samband med inventeringen iaktogs dock två områden (objekt I och II karta 2), vilka bedömdes som troliga boplatslägen.

Objekt I, utgör ett ca 175x40 m (NNV-SSÖ) st område bestående av mot SV exponerad moränklädd flack sluttning. Beväxt med barrskog.

Objekt II, utgör ett ca 100x75 m (NV-SÖ) st område, bestående av en mot NÖ-Ö exponerad sluttning med väl markerade naturliga terrasser. Beväxt företrädesvis med barrträd.

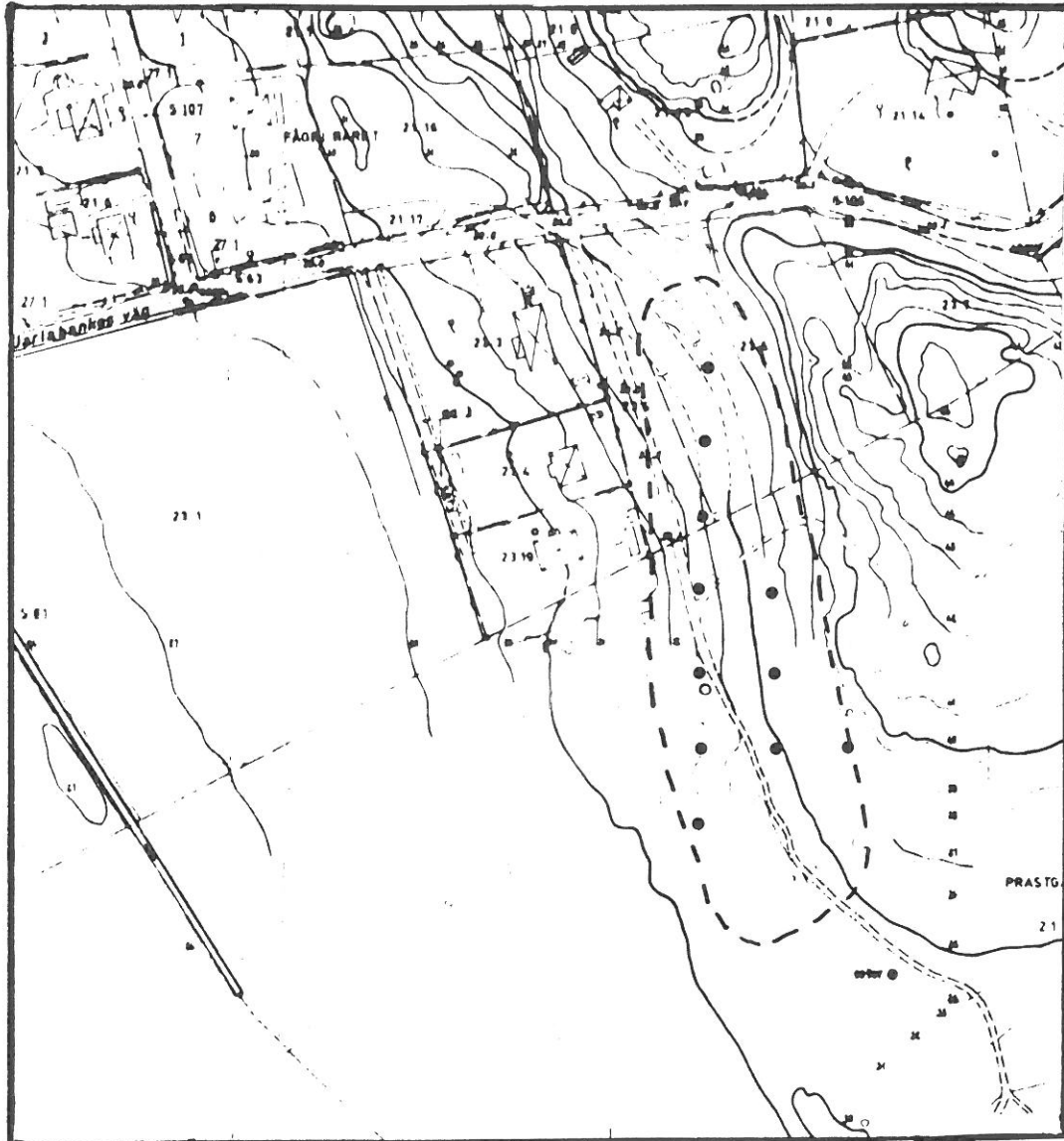
Båda objekten blev föremål för en fosfatkartering med syfte att lokalisera eventuell boplats i området.

Fosfatkartering

En fosfatkartering utfördes eftersom de aktuella områdenas topografiska karaktär är sådan att man kan misstänka att platsen utnyttjats för bosättning under förhistorisk tid. Av erfarenhet vet vi att yngre stenålderns kustboplatser i Mälardalen är mycket fosfatrika vilket innebär att fosfatkartering som metod är lämplig i detta fall. Analysen är utförd av fosfatlaboratoriet, UV-Visby och genomförd med citronsyrametoden.

Objekt I: Karteringen utfördes inom ett ca 175x40 m (NNV-SSÖ) stort område bestående av en mot SV exponerad flack moränsluttning. Jordlagren består överst av ett tunnt 0,05 m tjockt sandblandat myllager ovanpå en relativt

kompakt stenpackning. Under detta följer ett 0,1-0,3 m tjockt lager av mo och sten ovanför berggrunden. Proverna är tagna med 20 m mellanrum på ca 0,3-0,4 m djup. Totalt togs 10 prover vilka gav fosfatvärden på mellan 1 och 26 fosfatgrader, med ett aritmetiskt medelvärde på 4,3 och ett medianvärde på 1 fosfatgrad.

Karta 4. Fosfatprovernas placering inom objekt I markerade på kommunens grundkarta. Skala 1:2000.

Objekt II: Karteringen utfördes inom ett ca 100x75 m (NV-SÖ) stort område bestående av en mot NÖ-Ö exponerad sluttning med väl markerade naturliga terrasser. Jordlagren består överst av ett tunnt 0,05-0,1 m sandblandat myllager ovanpå antingen en stenpackning eller lera. I den västra delen av området dominerar berget i bottenlagren medan lera tar vid i de östliga och mer låglänta

partierna. Proverna är tagna med både 20 m och 10 m mellanrum på ca 0,3-0 m djup. Totalt togs 19 prover, på ett 10-tal punkter kunde inga prover tagas pga för hård stenpackning eller att berget gick i dagen.

Fosfatvärdena pendlar mellan 1 och 13 fosfatgrader. Det aritmetiska medelvärdet är 7,7 fosfatgrader medan medianvärdet är 9 fosfatgrader.

Sammanfattningsvis kan konstateras att karteringen av de båda objekten inte visar på förhöjda fosfatvärden vilket tolkas som att indikation på boplats inte föreligger.

Karta 5. Fosfatprovernas placering inom objekt II markerade på kommunens grundkarta. Skala 1:2000.

Källor och litteratur

Ekonomiska kartor: 10I 9f Täby resp 11I Of Vallentuna.

Geologiska kartbladet: Stockholm NO, Skala 1:50 000.

ATA (Antikvariskt-Topografiska Arkivet). Sockenhandlingar. Grävingsrapporter. Täby socken.

Lantmäteriverket (LMV), Gävle:

A10:110, Geometrisk jordebok, 1636.

A108:41, Ägomätning mm, 1787.

A108-41:2, Protokoll från storskifte 1809, ej genomfört.

Tekniska och administrativa uppgifter

*Dnr:*1993:084

*Länsstyrelsens beslut:*220-1993-18621

Belägenhet: ekonomiska kartans blad 10I9f Täby samt 11I Of Vallentuna, RT38 koordinat: x6600,0 y1629,5.

Koordinatsystem: Lokalt

Arkeologisk personal: Margareta Backe och Åsa Lundström.

Dokumentations material och fynd: förvaras på Stockholms läns museum.

Fosfatanalys: Fosfatlaboratoriet, UV-Visby.